

A történeti városrészek védelmében

A korszellem ál

*„Megnő az igénytelen-
ség, a látszat- és félmeg-
oldások iránti kereslet,
az ezzel való visszaélés
egy diznilendes építé-
szeti csomagolástech-
nika szemfényvesztésé-
nek árnyékában, ami a
tömegek tájékozatlan-
ságára és félműveltsé-
gére épít, és ezzel támo-
gatja a fenntartható bor-
nírtság egyébként rend-
kívül jövedelmező posz-
tulátumát. De ide sorol-
nám azt a jelenséget is,
amit a közösségi érde-
kek és közösségi kép-
viseletek tényleges hiá-
nya vagy éppen korrup-
pálhatósága jelent. Ma
csak egyéni és szűk cso-
portterdekek vannak, de
egy település, pláne egy
nagyobb város már rit-
kán alkot olyan értelem-
ben közösséget, hogy az
a hely szellemeinek, az
egészséges és elmélyült
lokálpatriotizmusnak,
vagy egy értéktudatos
jövőképnek a hordozó-
ja lehetne.”*

A hely szelleme, a geni-
us loci egy ideje fontos témá-
ja a szakmai diskurzusoknak.
Christian Norberg-Schultz
azonos című könyvében arról
beszél, hogy a hely szelleme a
hely atmoszférájában és karak-
terében rejlik, ami mindig egye-
di, és független az embertől.
Martin Heidegger számos idős-
kori írásában fejtegeti a hely és
a tér közti különbséget. Leg-
utóbb nálunk Cságoly Ferenc
nagydoktori értekezésében írt
a hely szelleméről, amit kiegé-
szített a korszellem és az embri-
szellem kategóriájával. Ham-
vas Béla a következő, sokszor
idézett sorokban foglalja össze
a hely és a tér közti viszony
lényegét: „A helyet nem szabad
összetéveszteni a térrel. A tér
és a hely között az a külön-
bség, hogy a térnek száma, a
helynek arca van. A tér, hacsak
nem kivételes, minden esetben
pontos vonalakkal lehatárolha-
tó, területe négyzetmilliméterre
kiszámítható és alakja körzövel
és vonalzóval megrajzolható. A
tér mindig geometriai ábra. A
hely mindig festmény és rajz,
és nincs belőle több, mint ez
az egy. A térképnek képlete, a
helynek génusza van.”

Hamvas szerint a Kárpát-
medence öt, egymástól jól meg-
különböztethető, saját arculattal
rendelkező genius locival, azaz
szellemiséggel jellemezhető. Ez
az öt szellemiség: észak, kelet,

dél, nyugat és Erdély génusza
csaknem mindenütt jelen van,
de különböző arányú, helyről-
helyre változó összetételekben,
és a tájban éppúgy megnyilvánul,
mint a településekben és az
emberek mentalitásában.
„Dél – oldottság, derű, nyuga-
lom, félszemély, egyensúly, csök-
kent aktivitás, aranykor-ösztön
(a történet küzdelmeiben nem
részt venni), ritmikus életigény,
idealitás, közvetlen életélvezet.
Nyugat – civilizáltság, fejlődés-
eszmé, hétköznapi munkaéte-
sz, szociális tagozottság, intenzív
művelés, ráció, állandó tanulás,
tevékenység, praktikum, lojalit-
ás. Észak – provinciális élet-
rend, természetközelség, önálló
kultúra nélkül, félműveltség, laza
szociális kapcsolatok, melankó-
lia, gyakorlatatlanság, szekták,
irrealitás. Kelet – a nomádság
és az állandó letelepedés között,
szabadság-sóvárgás, letargia és
kitörő indulat, tiltakozás minden
ellen, ami nem ő, hiúság, kevély-
ség, zaklatottság, irreligiozitás,
bomlott szociális (egyéniség-
fragmentumok), a tanulás és az
alkalmazkodás nehézsége,
uralmi ösztön, lázongás, ellen-
kezés, ideiglenesség. Erdély –
szakadékoság, mély ellenté-
tek és azok áthidalhatatlansá-
ga, humor (groteszk), sokré-
tűség, kettősség, megalkuvás,
bonyodalmak, okos gyakorla-
tiasság, magas életigény, ízlés,
rafinéria.”

Miután Hamvas Béla leírja az öt
génuszt, arról elmélkedik, hogy a
déli, a nyugati, az északi, az alföl-
di és az erdélyi génusz a magyar
ember objektív pszichéjének
archetipikus szerkezete. Ennek az
öt alakzatnak a szövevénye teszi a
magyar embert magyarrá. „Ma-
gyarnak lenni annyit jelent, mint
az öt génusz világában egyen-
súlyt teremteni.” És itt kezdődnek
a problémák. Engedjék meg, hogy
néhány mondat erejéig ismét öt
idézzem: „Magyar földön az egy-
máshoz tartozó öt elem, amely az
egységet itt egyedül megterem-
ti és megteremtheti, évszázadok
folyamán nem vált egységgé.
A génuszok, amelyek egymás-
hoz tartoztak és tartoznak, egy-
mástól független életet élnek, egy-
mást nem felismerve, egymással
szemben ellenségesen, mindig
egymástól elválasztva és külön.
.. Az erők, ha hatásuk nem lehet
pozitív, negatívvá lesznek, és nem
egységet teremtenek, hanem fel-
bomlást. A génusz másik oldala,
hogy démon. A magyar nép éle-
tének irányítója történetének leg-
nagyobb részében, kifelé is, de
főképpen befelé démoni gyűlölkö-
dés volt.” „..., Mert az itt élő ember
legelső ösztönszerű mozdulata a
magyarral szemben az elutasítás
és a negatívum és a nem. ... Az
egységnek ez a hiánya akadályoz-
ta meg a népet nemcsak abban,
hogy történeti céljait elérje, hanem
abban is, hogy önmagában ... elvi-
selhető életet éljen.”

dozatai

Az urbanisztika szerepe

A megidézett sorok döbbenetesen aktuálisak – aktuálisabbak, mint keletkezésük idején 1940-ben, illetve 1959-ben. 2004. december 5-e számomra nemcsak a szétszakadt nemzettest integrálásának kudarca, hanem a hazai társadalmassulás ellehetetlenülésének szimbóluma is. Hamvas Béla arról beszél, hogy a szellemi kaszt nélkül minden nép szétszóródik és elvész. Nem akarom a szellemi kaszt hamvasi fogalmát vulgarizálni, de az urbanisztikai gondolkodás – ha valóban az, és nem üzleti tevékenység csupán – bizonyos értelemben közel áll ennek a szerepnek a betöltéséhez. Ez a szerep nemcsak a prófétálásban, hanem a fennálló korrump döntési mechanizmusok elleni lázadásban is testet ölthet – annak ellenére, hogy a tiltakozások arcéle csaknem mindig lokális jellegű: sohasem általános elvek, hanem mindig egy-egy konkrét, valós ügy, egy értékes történelmi jellegű terület vagy épület megmentése, egy konkrét fejlesztés megakadályozása érdekében, vagy éppen annak elmaradása miatt. Így van ez a magyar nemzeti színház szomorú építéstörténetével és még szomorúbb eredményével, így van ez most a budapesti zsidó negyed kapcsán, a fehérvári rommező tetőépítményé-

nek botránnyával, de így váltott ki indulatokat a kecskeméti Malom pláza ügye is. Az ehhez hasonló esetek csaknem mindegyikében megfigyelhető a magán- és közérdekek konfliktusa, amiben a hatóságok hol pártolóan, hol ügyetlenül tiltakozva, hol titokban asszisztálva nem mindig játszanak pozitív szerepet. És tegyük hozzá, hogy az esetek többségében a főépítészek tehetlenségre vannak kárhóztatva. Pedig a szellemi kaszt feladata az, hogy a szellemi értékek és a környezet integritásának kérelhetetlen apostola legyen.

A hely szelleme és a városvírus

Ami szemünk előtt zajlik, az a korszellem és a hely szellemeinek háborúja. A harc egyáltalán nincs eldöntve. A korszellem ugyanis változik, de a hely szelleme marad. Ez azonban sajnos nem óvja meg településeinket attól, hogy a korszellem áldozataivá váljanak: a korszellem ugyanis minden esetben nagyon is lokálisan, egy-egy konkrét település arculatának és jövőképeinek megváltoztatásában, „fejlesztésében” jut kifejezésre. Ennek a korszellemnek néhány olyan megnyilvánulására szeretnék rámutatni, amik a lokális géniuszok érvényesülését veszélyeztetik. Ezek közül az egyik a *városvírus* – hogy ismét Cságoty Ferenc kifejezését használjam. Őt idézem:

„A városvírus a szélsőséges egyediség építészeti szüleménye, a darabjaira, elemeire szakadt városi társadalom építészeti vetülete. Felemészti a kapcsolatokat a város épített elemei, a házak között, és a házak – csakúgy, mint az emberek – magányossá válnak. Elveszítik kapcsolatteremtő képességüket, elvesztik kapcsolataikat, egyedül maradnak. A városvírus hatásaként a város elemei között megszűnik a kohézió, a város immár nem szövet, nem összefüggés, hanem független elemek laza halmaza.”

A városvírus olyanná teszi településeinket, mint egy nagyon alacsony felbontású digitális fotó: ami eddig egész volt, az most szétesőben van – olyannyira, hogy lassan már nem lehet ráismerni, miközben az önállósult elemek egyre inkább hasonlítanak más települések hasonló elemeihez.

A genius loci ellentéte a genius globalis. Valójában a városvírus is a globalizáció egyik megnyilvánulása, mintegy a globalizáció AIDS-e, ami csak szaporodásra képes, de közben elpusztítja az őt fenntartó szervezetet. Ezúttal néhány olyan ismert jelenségre is szeretnék rámutatni, ami ennek a háborúnak a következménye. Ide tartozik a szenttelen és agresszív ingatlanspekuláció, aminek képviselői legtöbbször arcatalan, nemzetközi pénzintézetek mögé bújva végül is azt tesznek városaink legértékesebb részeivel, amit akarnak, mert módjukban és hatalmukban áll a hatóságok kijátszása és az érintettek megnyerése. Tájékp csata után. A nemzetközi tőke nem a törté-

neti városrészek megőrzésében és továbbfejlesztésében, hanem az abba való parazita beférkőzésben érdekelt, aminek révén annak haszonélvezője lehet – anélkül, hogy azt az értékrendet ténylegesen gazdagítaná.

Egy ilyen akció, mint a kecskeméti Malom pláza, nem csak annyi helyet foglal el egy vitán felül történelmi városrészben, amennyit, hanem – forgalmi, parkolási vonzatai miatt – legalább háromszor akkora. És mindenki tudja, hogy ez a történelmi városrész lassú, de biztos halálát is elindítja – nem beszélve a főtér ma még eleven életéről, amit a pláza, mint valami parazita szörnyeteg magába fog szívni. És erre nem mentség az, hogy a hasonló barbár beavatkozások sorában itt nem ez az első. Egy ilyen kezdeményezésre Európában ma már csak nálunk kerülhet sor; úgy látszik, hogy megint utolsó csatlósok akarunk lenni egy vesztésre álló, öngyilkos csatában. Félő, hogy ez a döntés precedens értékű lesz. A terrorista lelkületű beruházók ezek után tudni fogják, hogy bombájukat lehetőleg a történelmi város szívében, vagy legalább annak közvetlen szélén kell elhelyezniük – és hogy ezt már csak nálunk lehet. És aki azt hiszi, hogy az a valóság, amit a valóság show-ban látni, és az az érték, amit a plázában pénzen meg lehet venni, azon beteljesedik a keleti mondás, miszerint amit eszel, azzá leszel. Ezt nevezi Heidegger létfeledésnek, Hamvas Béla pedig azt mondja, hogy ez a létrontás tipikus esete. A történe-

ti városrész addig tart, amíg tartani tudjuk a létrontás erőivel szemben.

A globalizáció negatív tendenciái

Hamvas Béla azt mondja, hogy az öt géniuszt együttes jelenléte a Kárpát-medence sajátja; Európa többi tájain a helyzet egyszerűbb, mert csak egy, esetleg két szellemi dimenzióval kell dolgozniuk. Ez a virtuális gazdagság azonban fokozott veszély forrása is, ha ezek a géniusztok egymással hadakozva pusztító demónokká válnak. Ez utóbbi ideális táptalaj a globalizáció negatív tendenciáinak érvényesüléséhez. Ennek árnyékában értelmezném azt is, hogy megnő az igénytelenség, a látszat- és félmegoldások iránti kereslet, az ezzel való visszaélés egy diznilendes építészeti csomagolástechnika szemfényvesztésének árnyékában, ami a tömegek tájékozatlanságára és félműveltségére épít, és ezzel támogatja a fenntartható bornírtság egyébként rendkívül jövedelmező posztulátumát. De ide sorolnám azt a jelenséget is, amit a közösségi érdekek és közösségi képviselők tényleges hiánya vagy éppen korrumpálhatósága jelent. Ma csak egyéni és szűk csoportérdekek vannak, de egy település, pláne egy nagyobb város már ritkán alkot olyan értelemben közösséget, hogy az a hely szellemeinek, az egészséges és elmélyült lokálpatriotizmusnak, vagy egy értékudatos jövőképeknek a hordozója lehetne. Az értékek világát felváltja az érdekek világa, és

ahogy Louis Mumford mondja a kapitalizmus kibontakozásáról: a hit átadja helyét a hitelnek – és erre még büszkék is vagyunk, mondván, hogy ez a demokrácia.

Mindehhez hozzá jön, hogy a településrendezés egyelőre nem tudja áthidalni a szakmai szempontok érvényesülésének jogi szakadékait, és tevékenysége gyakorlatilag a spontán kialakult helyzetek legalizálására szorítkozik. A helyi főépítészek működésének jogi feltételei egyelőre nem teszik lehetővé a valóban hatékony ráhatást, és még mindig késik a településügyi törvény. És végül hadd utaljak arra is, hogy ez a szakma erodálóban van. A felsőoktatási képzés elmúlt években kiépülő bástyáit a bolognai folyamatra hivatkozva szétverik, az építészet és a településtervezés közti konfliktus nem oldódik, az építész alapú egyetemi képzésben generáció- és rendszerváltás előtt állunk, amitől a komplex településtervezés szerepének további gyengülésére – ha ugyan nem eltűnésére – lehet számítani.

A fejlődés szolgálatában

Pedig a globalizáció olyan erő, amit a fejlődés szolgálatába is lehet állítani. Az urbanizáció olyan időszakát éljük, amikor a városok szétrobbanása mellett új típusú települési tájak jönnek létre. Ebben semmi rossz nincs, sőt, ha néhol szorongva is, de alapjában véve lenyűgözve állunk a fejlődés távlatai előtt. E távlatok az épített emberi környe-

zetek olyan pluralizmusát hozzák létre, aminek nem a történeti városrészek elsorvadásához, hanem éppen ellenkezőleg: azok megújulásához kellene hozzájárulnia. És ha figyelembe vesszük a megújulás világszerte öröndetes bővülő tendenciáját, nem csak peszsimizmusra van okunk. Az a tény, hogy Budapest egyre több régi utcája születik újjá, nyíltan annak a várospolitikának is köszönhető, amelyik az agglomerációba kivándorló középosztály egy részét szeretné visszacsábítani. A pluralizmus természetesen hozza magával a versenyt, de ez a verseny nem szükségszerűen kell, hogy veszteseket produkáljon. A versenynek vannak olyan stratégiái is, amik együttműködésen alapulnak, és a részt vevő felek kölcsönös megerősödéséhez vezetnek.

Befejezésül hadd próbáljak meg megfogalmazni egy gondolatot a globalizáció negatív hatásaival szembeni lehetséges stratégiákról. Ha már az ideai MUT-konferencia témája a Kárpát-medence léptékében fogant, akkor először is komolyan kellene szembeülnünk saját géniuszaink természetes forrásvidékeivel. Nemcsak a határokon átívelő fejlesztési projektekre gondolok, hanem arra is, hogy az együttműködés során tudatosan vállalnunk kell szomszédaink másságát – hiszen ebben saját összetett másságunk egy-egy dimenziója ölt testet, ezek a másságok saját nemzeti karakterünk alkotó részei. Egy olyan szerencsés történelmi konstella-

cióban kerülhet erre sor, amikor már nincsenek nagyhatalmak, amik az oszd meg és uralkodj elve alapján egymás ellen játszhatnának ki bennünket; csak saját magunkban kell legyőzni a széthúzás szellemét. Hamvas Béla sötét nemzetkarakterológiájának kivilágosodása talán éppen a korszellem jegyében és a bővülő Európai Unió keretében válhat aktuálissá. Föl kell fedezni, hogy annak a sokszor emlegetett híd szerepnek, amit kelet és nyugat között tölthetnénk be nem csupán geopolitikai, hanem karakterológiai, kulturális és szellemi dimenziói is vannak. Ezek a dimenziók sokkal életképebbek, ha nem a tudat alatt, mint fenyegető és pusztító archetípusok, hanem a szomszéd magyar és nem magyar népek valóságos közösségében és együttműködésében jutnak szóhoz. A globalizáció ellenszere nem az apró lokális közösségek, a kistelepülések magába fordulása, hanem a lokalitások szövetsége: az egyediség ugyanis csak a másságok közösségében életképes. És nem vitás, hogy ennek a közösségnek a kerete nem egy esetlegesen meghúzott államhatár, hanem az a természetes földrajzi-szellemi táj, amit Kárpát-medencének hívunk, és ami közös géniuszaink otthona.

*Dr. Meggyesi Tamás
egyetemi tanár*

(A Magyar Urbanisztikai Társaság 2005. április 7-én, Kecskeméten tartott konferenciáján elhangzott előadás szerkesztett változata.)

Nagyközségek, kisvárosok jelene és jövője

XXXVIII. évf., Szombathely, augusztus 1–6., Fővédnök: Dr. Bozóki András miniszter, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

A Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem sokat foglalkozott a falvak helyzetével. A falvak azonban átalakulóban vannak, miközben kevesebb figyelmet szentelünk azoknak a kistelepüléseknek, amelyek nem falusi jellegűek, de nem tartoznak a városhálózathoz sem. A Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem a 2005-ös évben a nagyközségekkel és a kisvárosokkal kíván foglalkozni. A kistelepülések jellege, szerepe jelentősen különbözik az országon belül, de településfejlesztési problémáik közt sok hasonlóság van. Csaknem minden térségben meg kell küzdeni a spontán fejlődés erőivel, és kezelni kell az új típusú településformákat is. A közös problémák közé tartoznak a regionális kapcsolatok kiaknázása, az eltartóképesség megtartása, a közös fejlesztési programok, a környezeti minőség javítása és a település arculatának megőrzése. Az EU-tagországok határ menti térségein fekvő településeknek ki kellene használniuk az együttműködés új lehetőségeit. A Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem ismét be szeretné vonni munkájába a nagyközségek és kisvárosok vezetőit, valamint támaszkodni szeretne a hazai és a szomszéd országok szakembereinek tapasztalataira.

Augusztus 1. hétfő:

11.00: Megnyitó: Prof. dr. Meggyesi Tamás egyetemi tanár, a Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem Tanácsának elnöke. *Merre a lejtőn: nagyközségek és kisvárosok a magyar településhálózatban:* Dr. Dövény Zoltán, a MTA Földrajztudományi Kutatóintézet igazgató helyettese. A kistelepülések helyzete: elnök: Keresztes Sándor, nyugat-dunántúli területi főépítész

14.00: *A településhálózat átalakulása Magyarországon,* Dr. Kara Pál ny. helyettes államtitkár. *A nagyközségek és kisvárosok, az átalakulás,* Szilágyi István, Szombathely ny. főépítész. *Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok,* vendégeink: határon túli magyar szakemberek, moderátor: az aznapi elnök

Augusztus 2. kedd:

A kistelepülések helyzete (folytatás), Elnök: Dr. Meggyesi Tamás egyetemi tanár.

9.00: *A kisváros és a nagyvilág,* Miklóssy Endre településtervező. *Nagyvárosi régiók kistelepüléseinek fejlesztési stratégiái,* Dr. Locsmáncsi Gábor egyetemi docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem. *Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok,* vendégünk: Csák László egyetemi oktató, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszereda, Moderátor: az aznapi elnök. *Az urbanizáció új jelenségei és kezeléseink,* elnök: B. Nagy Helga, Dorog, Pilisszentszabai, Pilisszentkereszt főépítész.

14.00: *Az alternatív vitarendezés szerepe a települések, önkormányzatok társadal-*

mi céljainak megvalósításában, Dr. Krämer András PhD, az Oktatásügyi és Közvetítői Szolgálat igazgatója. *A menedzsment szerepe a nagyközségek és kisvárosok igazgatásában,* Nógrádi Zoltán, Mórahalom város polgármestere, országgyűlési képviselő. *Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok,* vendégünk: John Anderson településtervező (Egyesült Királyság), moderátor: az aznapi elnök

Augusztus 3. szerda:

Az urbanizáció új jelenségei és kezeléseink (folytatás), elnök: Portschy Tamás okl. építészmérnök.

9.00: *Természeti erőforrások és új energiaforrások megjelenése és hatása a települések fejlődésére,* Dr. Ernst Scheiber, a Vidékfejlesztési és Falumegújítási Európai Munkaközösség elnökhelyettese, Wien. *Nagyközségek és kisvárosok a budapesti agglomerációban – a közszféra szerepe a települési fejlődési folyamatokban,* Dr. Perger Éva, a Közigazgatási Intézet főigazgatója. *Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok,* vendégeink: határon túli magyar szakemberek, moderátor: az aznapi elnök. *A kistérségi együttműködés,* elnök: Györffy Gábor, ügyvezető igazgató, Nyugat-dunántúli Regionális, Fejlesztési Ügynökség

14.00: *A város és a városkörnyéki kistelepülések viszonya,* Philipp Frigyes, Vác város főépítész. *A határmenti együttműködés eredményei és gondjai a Neogradensis Euró régióban,* Holles Miklós, a Nógrád Megyei Területfejlesztési Ügynökség Kht. igazgató-

ja. Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok, vendégeink: határon túli magyar szakemberek, moderátor: az aznapi elnök

20.00: *Főépítési Fórum,* vezetik: Dr. Tóth Zoltán egyetemi tanár, a Magyar Urbanisztikai Társaság alelnöke, területi főépítész, Záborszky Pap Klára, az Országos Főépítési Kollégium titkára. Téma: Szentgotthárd fejlesztése és rendezése, előadók: Vinczay Tibor, Szentgotthárd város polgármestere, Czeiner Gábor, Szentgotthárd város főépítész, Godavszky Beáta településrendező vezető tervező

Augusztus 4. csütörtök:

A kistérségi együttműködés (folytatás), elnök: Ádám Károly, a Vas Megyei Önkormányzati Hivatal Területfejlesztési és, EU Kapcsolatok Titkárságának vezetője,

9.00: *Partnerségi bázisú együttműködés a térségfejlesztésben,* Rajnai Gábor, a Falvak és Kisvárosok Magyarországi Műhelye Egyesület elnöke, Európai alelnök. *Kistelepülések együttműködésének lehetőségei, a fenntarthatóság elvének érvényesítésével,* Guitprechné Molnár Erzsébet, a Zalai Falvakért Egyesület elnöke, a ZALA-KAR Térségi Innovációs Társulás tiszteletbeli elnöke. *Kerekasztal-beszélgetés és esettanulmányok,* vendégeink: határon túli magyar szakemberek, moderátor: az aznapi elnök

14.00: *Polgármesterek fóruma,* elnök: Záborszky Pap Klára okl. építészmérnök. *A települések humán erőforrásai,* Majthényi László polgármester, Egyházashetye, a Vas Megyei Közgyűlés, Közművelődési és Ifjúsági Bizottságának elnöke. *Polgármesterek beszámolója és probléma felvetése,* Patyi Elemér, Bögöte polgármestere, Laczó László, Magyarszombatfa polgármestere, Dr. Németh Kálmán, Répcelak polgármestere, Moderátor: az aznapi elnök.

18.00: *A Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem diplomáinak átadása,* Dr. Meggyesi Tamás, a Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem Tanácsának elnöke és Dr. Banga Lajos, a Vas Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Egyesület elnöke

Augusztus 5. péntek:

Egész napos szakmai kirándulás Zalalövő, Őriszentpéter, Szentgotthárd, Güssing útvonalon

A rovatot szerkesztette:
Záborszky Pap Klára